

Francozi, Nemci in Slovenci v borbi za domačijo

Njena naselitvena politika mora Italijo prej ali slej spraviti v spor s sosednimi državami

Volitve v deželni zbor Doline Aoste so iz-
zvale veliko pozornost med narodnimi manj-
šinami Italije in v inozemstvu. Svet se spra-
šuje, kako je bilo mogoče, da je tamkajšnja
franc. narodnostna skupina, organizirana v
Valdostanski zvezi, zbrala okoli sebe skoro
eno tretjino vseh volivcev, a dobila od 35
poslancev le enega, medtem ko si je Italijan-
ska kršč. demokracija, združena s socialisti,
liberalci, monarhisti in fašisti, priborila le
12 od sto glasov več, a dobila 25 poslancev
ter postala neomejena gospodarica v pokra-
jini.

Največji švicarski dnevnik Neue Zürcher
Zeitung poudarja, da taka razdelitev ljud-
skih zastopnikov ni ravno »sijajno« spričeva-
lo za italijansko demokracijo. Tega švicar-
skega očitka — pravi ugledni italijanski list
»24 Ore« — ni mogoče ovreči. In res se je
francoski narodni skupini zgodila vnebovpi-
joča krivica. Če bi ji bili prisodili toliko za-
stopnikov, kolikor ji gre po številu volilcev,
bi morala imeti 11 poslancev, tako ima le e-
nega ter je dejansko izločena iz uprave last-
ne domačije.

SPOR S KRŠČANSKO DEMOKRACIJO

Do nasilja, ki so ga doživeli Francozi, je
prišlo takole. Valdostanska zveza (Union val-
dôtaine) je bila do pred kratkim združena
z Italijansko kršč. demokracijo in z njo
skupno vladala v Dolini Aoste. Iznemada so
se sprli: Francozom so očitali, da so prehu-
di nacionalisti in avtonomisti ter celo, da se
hočejo odcepiti od Italije. Da bi izsilili no-
ve volitve, so kršč. demokrati izstopili iz po-
krajinske vlade in deželnega zbora.

Ker so hoteli na volitvah brezpogojno
zmagati, so si dali od rimskega parlamenta
izglasovati posebno prikrojen zakon, po ka-
terem pade vsa oblast nad deželo lahko tudi
v roke stranke, ki nima večine prebivalstva
na svoji strani. Zadostuje, da ima le nekaj
glasov več kakor druge stranke, pa ji priti-
če kar 25 od 35 sedežev v pokrajinski skup-
ščini.

Marsikdo se bo čudil, zakaj niso Francozi
kljub temu izvojevali večine. Saj je Dolina
Aoste vendar francoska zemlja in francoski
avtonomisti bi morali biti v lastni deželi vsaj
najštevilnejša stranka. Tako bi po človeški
pameti moralo biti, pa ni. Zakaj ne?

Najprej zavoljo tega, ker je položaj tam-
kajšnjih Francozov podoben onemu beneških
Slovencev. Italijanska nacionalistična propa-
ganda vtepa že dolga desetletja ondodnim
francoskim prebivalcem v glavo, da pravza-
prav niso Francozi, ampak pristni Italijani.
Uspeh načrtnega pritiska je bil, da je narod-
na zavest teh Francozov bila od nekdaj mlač-
na.

Raznarodovanje je doseglo višek pod Mus-
solinijem. Francoščina je bila pregnana iz
vseh šol in uradov, francoski napisi so bili
odstranjeni in mladina je morala v fašistič-
ne organizacije, kjer so jo vzgajali v itali-
janskem šovinističnem duhu. Fašizem je
tamkajšnje novo pokolenje duhovno skvaril
in vzredil med njim veliko število narodnih
odpadnikov.

Povrhu je Mussolini ravno tako kakor na
južnem Tirolskem in v Julijski krajini tudi
v Dolini Aoste nastanil cele trume priseljen-
cev iz vseh delov Italije. V deželi je odprl
raznovrstne tovarne in ustanovil posebno in-
dustrijsko področje. Brezštevilni tuji delav-
ci, uradniki in obrtniki so se s svojimi dru-
žinami naselili v Aosti in začeli izpodrivati
domačine. V teku let so se tako namnožili,
da so pri zadnjih volitvah postali s pomočjo
francoskih nezavednežev najmočnejša stran-
ka in s tem gospodarji pokrajine.

Izbira med sporazumom in Bartolijem

Pretekli petek je bila v Trstu prva seja
občinskega sveta po rešitvi tržaškega vpraša-
nja. Župan Bartoli je upotil »iskren, odkrit
in poseben pozdrav« Slovence, s katerimi
»hočemo« — je dodal — »z zmerom večjo
pristranostjo sodelovati«.

In res se je to »pristrano sodelovanje« nemu-
doma pričelo: ko je dr. Agneletto spregovo-
ril v slovenščini prvi besedi »Slavna zborni-
ca«, so se začeli žvižgi, dvignili so se prote-
sti med občinstvom in na klopih svetovalcev.
Agnelettu so odvzeli zvočnik in v splošnem
hrupu ga ni bilo več mogoče slišati. Bartoli
je mahal z zvoncec in pozival govornika,
naj govori italijanski.

Ko je nato povzela besedo svetovalka Ber-
netičeva in izustila v slovenščini: »Spoštova-
ni občinski svet«, ni mogla dalje. Med oliko-
no in dobro vzgojeno gospodo je zopet za-
hrumelo, župan je znova vihtel zvoncec in za-
hteval, naj govori italijanski. Bernetičeva ga
je opomnila, kako je l. 1949 izjavil, »da bo-
do svetovalci smeli govoriti po slovensko, ko
pride v Trst Italija«.

Se ve, da ni nič pomagalo. Revež je pač
šibkega spomina in je na obljubo pozabil.
Komaj je dr. Dekleva spregovoril: »Gospod
župan in gospodje občinski svetovalci!« je
Bartoli že spet mahal z zvoncec ter klical
govornika k redu. Tako je bilo prvo »pri-
strano sodelovanje«.

Slovence so branili komunist dr. Pogassi,
neodvisnež Giampiccoli in socialistka Ben-
co-Gruberjeva. Bartoliju so dopovedovali, da
sme pač vsakdo govoriti v svojem jeziku, ker
spada to med temeljne človeške pravice, ki
jih je podpisala tudi Italija in so, kakor ve-
mo, izraz krščanske morale. Vendar so ko-
munisti zaman učili Bartolija morale.

»Dokler bom sedel na tej stolici,« je izja-
vil ob gromkem ploskanju ostalih demokri-
stjanov, »ne bom trpel, da se spremeni obraz
mesta. Vsakomur bodi določeno in jasno po-
vedano, da je italijanščina edini jezik, ki se
sme uporabljati v občinskem svetu«.

Gospodje so brez najmanjšega obotavlja-
nja predložili resolucijo, s katero se pri raz-
pravah prepoveduje raba slovenščine. O njej
bodo glasovali prihodnjič.

Iz tega je razvidno, da tržaške kršč. demo-
krate prav malo brigajo ravno tako člove-
čanske pravice kakor krščanska načela o e-
nakopravnosti med narodi in sporazum o Tr-
stu. Italija bo pač morala izbirati: odločiti
se bo morala za mir na Jadranu in v naših
krajih ali za — Bartolija.

Pošten Slovenec in pravi kristjan s tako
stranko ne more sodelovati. Saj bi s tem iz-
dajal lastni narod in njegove najosnovnejše
naravne pravice.

PREPLAH NA JUŽNEM TIROLSKEM

Izid volitev v Dolini Aoste je močno vzne-
miril južnotirolsko javnost.

Umetna industrializacija in tuji priseljen-
ci izpodkopujejo tudi na Tirolskem že zelo
resno narodni značaj dežele. Prej popolno-
ma nemški Bocen ima danes tričetrtinsko i-
talijansko večino, nekoč čisto nemški Meran
ima italijanskega župana in tretje najvažnej-
še mesto južnega Tirola Brixen je tudi že
narodno ogroženo. Nemce potiskajo na pode-
želje in v hribe.

Moč doseljenih Italijanov vidno raste. Juž-
notirolski poslanci so predložili rimski vladi
spomenico, v kateri navajajo prav zanimive
števke: leta 1921 je živel v pokrajini Bo-
cen 21.000 Italijanov, l. 1952-53 pa že 120
tisoč. Samo pod demokrščansko vlado se jih
je vselilo okrog 36 tisoč.

Naraščajoča moč priseljencev se kaže tudi
pri volitvah. Odstotek italijanskih volilcev
je od l. 1948 do 1952 zrastel od 31 na 35, le-
ta 1953 so pa laški volilci dosegli že 41 od-
stotkov.

Naravno je, da take številke navdajajo
južne Tirolce z velikimi skrbmi. Če se bo na-
seljevanje tujcev nadaljevalo z isto močjo
kakor pod De Gasperijem, bo odstotek Ita-
lijancev nezadržno rasel in vsakdo lahko iz-
računa leto, ko bodo na južnem Tirolskem
(Nadaljevanje na 3. strani)

NOVICE Z VSEGA SVETA

ZASEDANJE V MOSKVI

Sovjetska Rusija je sklicala za 29. november v Moskvo sestanek 23 držav, da bi na njem razpravljali o pomirjenju Evrope.

Razen rdeče Kitajske in podložniških dežel se ni nobena vlada odzvala vabilu, češ da je rok prekratek. V resnici bi radi Nemčijo najprej vključili v zapadno skupnost in jo oborožili, potem bi se šele razgovarjali z Moskvijo.

Molotov je naznanil, da bo v tem primeru sklenila tudi Rusija vojaško pogodbo s svojimi zavezniki in podredila njih vojske skupnemu poveljstvu.

S tem bi se položaj v svetu bistveno ne spremenil, zakaj Rusija je že danes tudi vojaško nadvse čvrsto združena s svojimi zavezniki.

KUP PEPELA

Ko je truplo boljševiškega veljaka Višinškega prispelo z letalom iz Amerike v Moskvo, so ga sežgali. Pepel so dali v žaro in zazidali v obzidje Kremļa.

Leta 1930 je bil pokojnik javni tožilec in tedaj so pred njim v strahu trepetali njegovi nekdanji soborci, ki jih je zapovrstjo pošiljal v smrt. Pri Združenih narodih so še pred mesecem obćudovali njegovo jedko zgovornost in duhovitost.

Od vsega tega je ostal kupček pepela, ki se ga nihče več ne boji.

ZEMLJA JE PREOBLJUDENA

Pred kratkim so zastopniki 70 držav razpravljali v Rimu o prenaseljenosti naše zemlje: od l. 1935 do danes se je človeštvo namnožilo za 200 milijonov. Vsako leto se številu ljudi poveča za 17 milijonov, od teh je samo Japonec letno 2 milijona več na svetu. Saj so pri njih družine s 15 do 18 otrok navadna stvar.

Pri tem živi ogromna večina ljudi (2 tretjini) v bedi in je nezadostno hranjena. Mnogi se boje, da bo na svetu nastala lakota.

Kako si pomagati? Nekateri predlagajo, naj bi države umetno omejevale rojstva. Proti temu je nastopila Sovjetska zveza in seveda tudi katoliška Cerkev.

Učenjaki so tega mnenja: velikanski deli zemlje so neizkoriščeni in z novimi izumi, posebno z atomsko silo, je mogoče tako dvigniti proizvodnjo živil, da človeštvo ne bo treba stradati. Potrebščine naj se samo med ljudi pravično razdelijo.

CHURCHILLOVA 80-LETNICA

Te dni praznuje stari Churchill 80-letnico rojstva. Od vseh delov sveta mu prihajajo čestitke in po pravici. Saj je to največji živeči državnik, mož, ki je v mraku nacizma in fašizma razsvetljeval kakor svetilnik svobodoljubno človeštvo.

Čeprav Churchill ne ve, da Novi list obstoji, mu tudi mi iz srca čestitamo.

ODPUŠČENI IZ SLUŽBE

Izšel je odlok, po katerem se morajo s 1. decembrom nameščenci pri bivši ZVU vrniti na mesta, na katerih so služili pred prihodom zaveznikov. Ustanove, kjer so bili do sedaj zaposleni, so jim dolžne nakazati prejemke, dokler dejansko ne zasedejo starih službenih mest.

POTOVANJE ČEZ MEJO

Generalni komisar Palamara je izdal odlok o potnih dovoljenjih. Kdor hoče v Jugoslavijo, mora imeti italijanski potni list, osebna izkaznica ne zadostuje. Za prehod v cono B izdaja posebne propustnice tržaška policija, potrebno pa je tudi dovoljenje tukajšnjega jugoslovanskega konzulata.

Ljudje so nezadovoljni, ker ne morejo tako svobodno potovati, kot so bili navajeni.

NA POTI V INDIJO

Maršal Tito je bil povabljen, naj uradno obišče Indijo in Burmo. Vkrca se je na ladjo Galeb in sedaj plove proti Aziji.

Ljudje se sprašujejo, kakšen pomen ima to potovanje. Indija se ravno tako kakor Jugoslavija drži v sredi med Sovjetsko Rusijo in vojaško zvezo zapadnjakov. Obe deželi se trudita, da bi med nasprotnima taboroma nastala skupina neodvisnih držav ter med njima posredovala.

Azija je obenem primeren trg za izdelke mlade jugoslovanske industrije.

Tito se bo v Indiji udeležil tudi lova na divje tigre.

KDAJ SE BOSTA SREČALA?

Italijanskega zunanjega ministra Martina so časnikarji vprašali, ali bi bilo pametno, da se Scelba in Tito sestaneta.

»Brez dvoma,« je odgovoril. Prej se pa morajo razčistiti vsi stari spori. O posebnem statutu za narodne manjšine je rekel: »italijanska vlada je obljubila, da ga bo zvesto in v celoti izvedla« in bo dano besedo držala.

Piccoli ministrova izjava ni povšeči.

ARMADA URADNIKOV

Število uradnikov v Italiji silno narašča. Pred vojno je bilo v državnih službah nameščenih 784 tisoč oseb, danes pa že 1 milijon 111 tisoč. Med približno 50 prebivalci je eden državni nameščenec.

Njihovo vzdrževanje je strašno breme za ljudstvo. Leta 1953-54 so njihove plače znašale nič manj ko 961 milijard lir. Sedaj so sklenili plače povišati, kar bi znašalo novih 130 milijard.

Kdo naj vse to plača? Davki požrejo v Italiji že danes skoro eno tretjino vseh narodnih dohodkov.

„VISOKA KULTURA“

Župan Bartoli je v občinskem svetu pohvalil tržaške Italijane, češ da so dokazali »visoko kulturo«, ker niso ob prihodu Italije storili nič hudega Slovincem.

Požig prosvetnega krožka Rauber in napad na slovensko gostilno pri Sv. Ivanu potemtakem za Bartolija ne štejeta.

Namesto da se baha z visoko kulturo, bi Bartoli storil bolje, da pomaga odkriti požigalce, ki še vedno niso kaznovani.

„NA TITOVO ZDRAVJE“

Praznik jugoslovanske republike so obhajali tudi na jugoslovanskem poslaništvu v Moskvi. Med gosti so bili Malenkov, Molotov in drugi boljševiški voditelji, ki so napivali na napredek jugoslovanskih narodov in »na zdravje maršala Tita«.

Nov dokaz, kako si Sovjetska Rusija prizadeva, da bi živela v prijateljstvu z Jugoslavijo.

KRIVIČNA OBSODBA

Včeraj se je končala v Trstu razprava pred porotniki, ki je močno vznemirila slovensko javnost.

Préd sodiščem je stal slovenski mladenič Aleksander Zerjal iz Domja, obdolžen, da je hudo žalil italijansko zastavo. Kako?

Na sve svete je položil od matere spleteni venec na spomenik, kjer je vklesano ime njegovega v Dachau umrlega očeta. Ko se je kasneje vrnil, je opazil, da je neznanec brez njegovega dovoljenja pripel na venec italijansko trobojnico. Ta samovoljnost ga je užalila. Kaj je naredil?

V roke je vzel papirnato zastavo, jo upognil in mirno spravil v žep, ne da bi jo poškodoval.

To je vse, kar je zagrešil. Zastran tega groznega zločina ga je porotno sodišče obsodilo pogojno na 8 mesecev ječe in na sodne stroške.

Dogodek je sam po sebi tako zgovoren, da ga ni potrebno tolmačiti.

UGODNA NOVICI

Pri Združenih narodih so po dolgem času zapadnjaki in komunisti sprejeli važen enodušen sklep, ki se tiče uporabe atomske energije.

Avgusta se bodo sestali, da proučijo, kako bi se dala atomska sila izkoristiti v industriji, kmetijstvu, zdravilstvu in drugod. V ta namen naj se ustanovi poseben mednarodni atomski zavod.

MIKLAVŽEVO DARILLO

Gen. komisar je izdal odlok, s katerim je močno povišal cene raznovrstnim cigaretam. Povprečni kadilec bo potrošil 1000 lir več na mesec.

Italijanska država ima od tega 800 milijonov dobička na leto in za to vsoto se obremenijo tržaške družine.

Tobak je v Italiji kljub temu za 25 do 30 odstotkov dražji kakor na Tržaškem.

PAPEŽEVO ZDRAVJE

Zdravje Pija XII. je v zadnjem času ošibelo. Razširili so se glasovi, da je spet resno obolel. V Vatikanu to zanikajo. Poglavar Cerkve si je v tem tednu toliko opomogel, da lahko vodi državne posle in da bo 8. decembra pel v cerkvi Santa Maria Maggiore slovesen Te Deum.

STANOVANJSKA STISKA

Po 8. oktobru so zavezniki izpraznili v Trstu 400 stanovanj. Zanje že eno leto zamenjajo potrebne tržaške družine.

Pretekli teden je v znak protesta legla mati z otrokom sredi Glavnega trga na tla, češ da hoče tu prenočiti. Stanuje z 8 osebami v eni sobi. Zavezniška stanovanja so pa prazna in zavoljo slabega vremena že propadajo.

3 MILIJONE VEČ ŽENSK

Zapadna Nemčija šteje po najnovejši statistiki 49 milijonov 516 tisoč prebivalcev. Žensk je za tri milijone več ko moških. To je posledica zadnje vojne.

NAJMODREJŠI PES

Danec Paul Marcussen pravi, da je gospodar najpametnejšega psa na svetu. Gospod Paul se pogovarja z ženo, kako lepo bi bilo, če bi jedla spet pečenega zajca. In glej, pes se oddalji in se po eni uri pojavi na vratih s še toplim zajcem v gobcu.

AKADEMSKI KLUB JADRAN priredi v soboto, 4. decembra, ob 21. uri v mali dvorani gledališča Rossetti miklavževanje. Darila se sprejemajo najkasneje eno uro pred pričetkom prireditve. Vabljeni vsi.

Francozi, Nemci in Slovenci v borbi za domačijo

(nadaljevanje s 1. str.)

v večini. Tedaj bi zadostovalo, da se italijanske stranke pri volitvah združijo ali samo povežejo, in južna Tirolska bi bila za Nemce izgubljena. Domačini bi postali v lastni deželi manjšina.

Zato pa ni niti potrebno, da Italijani presežejo 50 odstotkov. Ako bi Rim vpeljal na južno Tirolsko tako krivičen volilni zakon kakor v Dolini Aoste, bi združeni Italijani lahko postali gospodarji dežele tudi, če bi imeli le manjšino prebivalstva na svoji strani.

„KORISTNI TEPCI“

To bi se lahko zgodilo že danes, da niso južni Tiroleci narodno zavedni, enotni in disciplinirani, Italijani pa strankarsko močno razcepljeni.

Edino narodna sloga je doslej reševala nemško manjšino. Dokler bodo Nemci enotno nastopali, jim nasprotniki še precej časa ne bodo mogli do živega.

Italijanski nacionalisti se na vse načine trudijo, kako bi njih narodno edinstvo zdrobili. Če bi Nemci ne bili tako nepopustljivi — pravijo nacionalisti — temveč vodili zares »pametno politiko«, bi se z Italijani prav lahko sporazumeli in nemško prebivalstvo bi živelo v sreči in zadovoljstvu. Vse nesreče so krivi nemški skrajneži. Trezni in pametni Nemci naj se jim postavijo po robu, pa bo v deželi zavladal mir.

In res se je v zadnjem času posrečilo italijanskim nacionalistom zanesti v nemške vrste nekaj zmede. Za novo »zmerno« politiko se je javno postavil celo bivši poslanec v rimskem parlamentu dr. Willy v. Walther. Toda mož je 84-leten bolehen starček in že dol-

go nima več vpliva v političnem življenju. Kako so ga premamili, je zagonetka.

Kdor pozna razmere, ve, da bodo južni Tiroleci tudi to krizo premagali. Njihove vrste bodo ostale sklenjene in njih narodna sloga neporušna.

Tuje naseljevanje, ki čedalje bolj preplavlja deželo, je namreč prekruta resničnost, da bi je ljudje ne videli in občutili. Ona je močnejša kakor vse lepe besede o zmernosti in prijateljstvu. Rojake, ki si domišljajo, da je plodno sodelovanje z laškimi nacionalisti mogoče, označujejo južni Tiroleci za »koristne tepce«: nasprotniki bi z njimi delali, dokler bi se jim zdeli koristni, nato bi jih vrgli med staro šaro. Medtem bi pa naseljevanje šlo premišljeno in nezadržno naprej.

POLOŽAJ V NAŠIH KRAJIH

Slične razmere kakor v Dolini Aoste in na južnem Tirolskem vladajo tudi pri nas. Mussolini je izvajal tudi v naših krajih velikopotezne naseljitvene načrte. S pomočjo banke Delle Tre Venezie je kupoval našo zemljo in na njej naseljeval italijanske družine iz notranjosti države. Naša mesta je preplaval z desetstisoči tujih delavcev, uradnikov, trgovcev in obrtnikov.

Po padcu fašizma je Italijanska kršč. demokracija to naseljitveno politiko čvrsto nadaljevala. Slovence je izrinila iz nekdanje čisto slovenskih predmestij in okolice Trsta ter raztegnila kolonizacijo celo na naše vasi, kamor niti Mussolinijeva roka ni bila segla.

Po objavi sporazuma o Trstu so bili mnogi trdno prepričani, da se bodo razmere sedaj končno spremenile. Potreba po miru in poštenem sožitju z Italijani je zajela slovenske množice in je še danes v njih globoko u-

koreninjena. Ljudje še zmerom upajo, da bo sporazum ustvaril v naših krajih vendarle ozračje medsebojnega spoštovanja med Italijani in Slovenci.

Toda v zadnjem času so se pojavili v našem političnem življenju kaj sumljivi znaki. Pred približno 15 dnevi sta prišla v naše kraje italijanski minister kmetijstva Medici in državni podtajnik Ferrari-Aggradi ter imela z generalnim komisarjem Palamaro in tajnikom trž. Krščanske demokracije prof. Romanom dolga posvetovanja. Iz vladnega časopisja posnemamo, da je četvorica sklepala v glavnem o tem, kako stalno naseliti istrske begunske družine na Tržaškem in Goriškem.

Rim je v ta namen že določil 5 milijard lir. Tu ne gre le za stanovanjske hiše in nova industrijska podjetja, temveč tudi za načrtno naseljevanje naše kmečke zemlje. Saj beremo v listih, da nameravajo nastaniti v ribiškem naselju v Devinu nove laške družine ter naseliti begunce tudi na drugih zemljiščih bivše Julijske krajine.

V škodo katerega sosednih narodov? Vsa komur je jasno, da v izrazito škodo Slovencev, ki naj postanejo na zemlji svojih očetov v doglednem času brezpomembna manjšina.

POLITIČNA KRATKOVIDNOST

Politika Kršč. demokracije pri nas, na južnem Tirolskem in v Dolini Aoste se zdi na cko uspešna, a je v svojem bistvu vendarle zelo kratkovidna.

Način, kako so bile izvedene volitve med Francozi, in naseljitveni načrti, ki jih Rim uresničuje v obmejnih pokrajinah, je v ostrem nasprotju z idejami in težnjami kongresov evropskih narodnih manjšin. Zado- stuje, da preberemo sklepe 8. kongresa, ki je bil pred nekaj meseci v Münstru na Westfalskem.

Demokršćanska Italija je v nevarnosti, da pride ravno tako kakor fašistična v načelno navzkrižje z narodnimi manjšinami Evrope in s tem z vsemi svobodoljubnimi ljudmi na svetu.

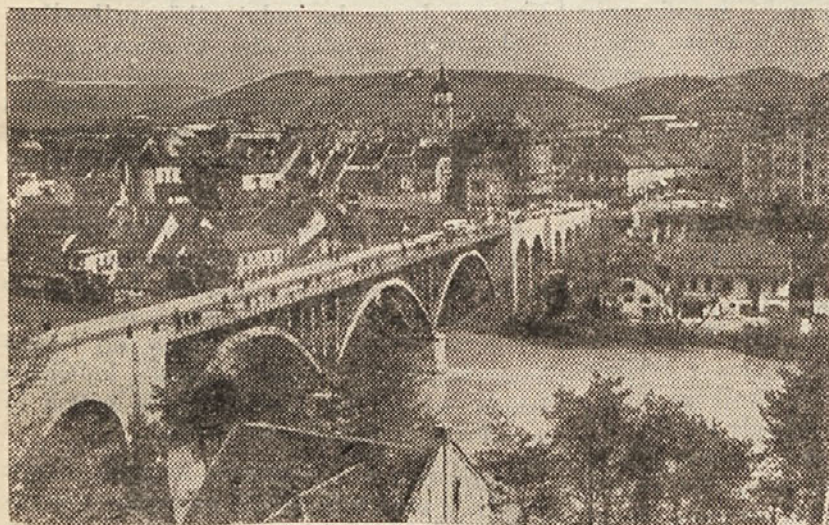
Njena politika jo mora slej ali prej nujno dovesti v spor tudi z matičnimi narodi, ki stoje za manjšinami, živječimi v mejah Italije. Dobro bi že bilo, če bi odgovorni možje vestno zabeležili inozemske odmeve zadnjih volitev v Dolini Aoste.

Kršćanski demokraciji se najbrž zdi, da se ji ni treba bogzna kako ozirati na jugoslovansko javno mnenje. Zanj je Jugoslavija morda mala država. Toda za južnimi Tirolci in prebivalci Doline Aoste stojita dva velika in vodilna naroda Evrope: Nemci in Francozi, ki imajo zelo vplivno besedo v mednarodni politiki. Nemška moč iz dneva v dan raste.

Kakšno korist naj bi Italija imela od bodočih sporov s kar tremi sosedi, je za mislečega človeka naravnost nerazumljivo. Cemu vse to? Zakaj naj bi se 47-milijonski narod bal nekaj stotisočev državljanov drugega jezika?

Nasprotno! Pošteno in pravično ravnanje z narodnimi manjšinami v obmejnih pokrajinah je v najvišjem interesu Italije same, ker ji to jamči stalno prijateljstvo s sosednimi deželami in lahko samo večja njen ugled v svetu.

Ce hoče Krščanska demokracija ta visoki cilj doseči, ji ni treba drugega, kot da se dejansko in dosledno drži načel svojega programa.

Maribor — gospodarsko, politično in kulturno središče štajerskih Slovencev. Njegovo prebivalstvo se je zadnje čase zaradi silnega industrijskega vzpona skoraj podvojilo.

ROŽE CVETO

V Dolomitih na Tirolskem nastopi v prvi polovici novembra vsako leto kratka doba toplote in sonca.

Letos je bilo tako vroče, da so v planinskih višavah zacvetele dehteče vijolice in ciklamni.

KRALJIČINA VZTRAJNOST

Kraljica Elizabeta je lani s svojim možem obiskala vse dežele britanskega carstva in prišla tako okoli sveta.

Prijetno potovanje, bi kdo rekel. Sedaj so objavili, da je med potjo stisnila roko 13.213

osebam, sprejela 6.770 dvorskih priklonov in razdelila 536 odlikovanj. Poslušati je morala 276 govorov, sama jih je pa imela 157.

Naporno delo za mlado žensko. Zmerom mora delati, kar ji drugi ukažejo.

PROGA ČEZ SEVERNI TEČAJ

Te dni so odprli redno letalsko zvezo iz Danske preko severnega tečaja v Ameriko. Med prvimi potniki so bili ministrski predsedniki Danske, Norveške in Švedske. Čez večno ledovje je letelo tudi 24 časnika iz 13 evropskih držav.

Dopisi v Tržaškega

BRIŠČIKI

V naši vasi se je pred dnevi zgodila nesreča, ki je pretresla ne samo našo bližnjo okolico, ampak ves Kras. Ko se je v petek, 26. novembra, 12-letna Vilma Milič iz Briščikov št. 17 vračala iz šole, je iz še nepojasnjenih razlogov padla z vlaka, tik preden se je ustavil na proseški postaji. Padec je bil usoden, kajti čeprav je bila deklica takoj prepeljana v tržaško bolnišnico, je zdravniki kljub največjemu trudu niso mogli rešiti.

To je strašen udarec za njeno mater, Olgo Milič, ki je na tragičen način zgubila najprej moža, nato očeta in potem še edinega otroka. Mož ji je padel kot jugoslovanski borec v Dalmaciji, kamor je prišel po razsu-

lu Italije. Očeta je kmalu po vojni povozil vlak, in sicer na isti progi, kakih 40 metrov stran od mesta, kjer je bilo usojeno, da bo našla smrt tudi njegova vnukinja Vilma. To je bil otrok, na katerega je mati gradila vse svoje življenje. Sedaj je ostala sama s svojo neizmerno žalostjo. Kako je vsa okolica z njo sočustvovala, je pokazal veličastni pogreb, ko so množice prihitele, da pospremi-jo ubogo Vilmo na njeni zadnji poti na proseško pokopališče. Z Vilmo je tudi slovenska nižja gimnazija izgubila marljivo učenko. Nesrečni materi naše globoko sožalje!

KONKONEL

V našem kraju smo praznovali vesel dogodek. V torek, dne 30. novembra, sta priljubljena in zavedna zakonca Stare praznovala lepi praznik 25-letnice poroke. Gospod Marij je znan kot eden izmed najboljših tržaških tekmovalcev na jadrnicah in bi še sedaj užugal večino domačih tekmecev. Tudi soproga je čila in zdrava. Prepričani smo, da bomo čez 25 let praznovali njuno zlato poroko.

Sosedje izrekajo gostoljubni družini najprisernejše čestitke. — Čestitkam se pridružujeta tudi uredništvo in uprava Novega lista.

DEVIN

Pristojna oblastva so pred kratkim odobrila načrt za podaljšanje greznice. Na razpolago je 2 milijona lir. Devinčani menijo, da je to pametno delo, čeprav ni bilo tako nujno in strogo socialnega značaja. Kakor se zdi, imajo oblastva namen, spremeniti našo vas v prijetno turistično točko, in računajo, da bo turizem vir dohodkov za naše ljudi ter za vso občino.

Leta 1946 so zavezniki zgradili greznico, ki je služila predvsem njim samim. Cevi so speljali tako, da blato ni v ničemer škodilo

kopališču. Zato pa so cevi prišle do morja ravno v kraju, kjer je neka naravna votlina, kateri po domače pravimo »peč«. In res ima obliko velike kmečke peči, kar je edinstven primer na naši obali. Cevi so njeno slikovitost in lepoto pokvarile in zato je bil občinski odbor mnenja, da je treba naši »peč« vrniti prejšnjo privlačnost.

Nujno je potrebno podaljšati cevi v morje, in sicer za 40 metrov. Poleg tega bodo s podaljšanjem odstranili vsako morebitno nevarnost, ki bi jo v bodočnosti povzročila kopališču greznica.

Vprašanje je torej rešeno in potapljači so že na delu. Ko bo delo zaključeno, bodo »peč« osvetljevale močne žarnice, kar bo njeno slikovitost povečalo.

Pri nakazani vsoti 2 milijonov so bili vključeni tudi stroški za postavitev javnega stranišča, ki ga do sedaj v pristanišču še ni. Kakor smo zvedeli, je bil načrt izdelan tako, da bi nikakor ne kvaril prijetnosti in lepote našega portiča. Stal bi v nekoliko skritem, a ne oddaljenem prostoru, vzdolž glavne cevi greznice. Tu pa je nastal spor.

Obč. svetovalka, socialistka dr. Gruberjeva iz Trsta si je pred nekaj leti zgradila v pristanišču vilo, kjer prebije poletne dni. Začela je nastopati proti gradnji javnega stranišča in ji je uspelo, da so oblastva gradnjo ustavila. Kako hoče gospa zadevo rešiti, nam ni znano. Mnenja pa smo, da je stranišče iz zdravstvenih in drugih razlogov nujno

potrebno. Kako ga vskladiti s turističnimi zahtevami kraja, je pa naloga pristojnih uradov.

Čudimo se, da ima dr. Gruberjeva toliko vpliva pri oblasti. Na eno samo njeno kretanje se je že začeto delo prekinilo! Morda ima tehtne razloge zato; ne vemo. Zeleti pa je, da bi njeno ravnanje ne bilo ovira pri dobrih in potrebnih delih, saj je portič last nas vseh in nihče ga ne sme imeti za svoj »fevd«.

NABREŽINA

Pevsko društvo »August Tance« iz Nabrežine nastopi v nedeljo, 5. decembra, ob 17. uri na radiu Trst II. — Po koncertu je sestanek pevskega zbora v Škednju. Vabljeni so vsi prijatelji.

GREGORCICEVA PRIREDITEV

Nedeljska prireditev domačega društva »August Tance« in Slovenske prosvete iz Trsta je privabila v dvorano Prosvetnega doma mnogo ljudi. Spored in izvajanje sta bila skrbno pripravljena.

O slavljenju pesniku je spregovoril g. Mirko Mazora iz Gorice. Njegove besede so segle prisotnim globoko v srce. Lepo je prikazal zlasti Gregorčičevo neizmerno ljubezen do slovenstva in domovine ter v govor vpletel njegove najlepše verze, iz katerih ta ljubezen odseva.

Recitatorji: A. Rustja, Z. Likar, Pertot, Senčarjeva in dr. Peterlin so vsi dobro podali svoje recitacije, zlasti še prvi, ki je bil odličen.

(Nadaljevanje na 5. strani)

Seja občinskega sveta v Nabrežini

V torek, 30. novembra, je bila prva seja jesenskega zasedanja. Župan se je v izbranih besedah oddolžil spomenu pokojnega odbornika Terčona iz Mavhinj, občinski svetovalec pa so počastili pokojnika z enominutnim molkom. V daljšem govoru je župan omenil nov politični položaj in ugotovil, da moramo izvršeno dejstvo pač sprejeti; občinski svet bo moral krepko sodelovati pri izvajanju pravic, ki nam jih daje londonski sporazum. Pozdravil je enotni nastop vseh slovenskih občinskih moč, od katerega si moremo obetati samo veliko koristnega.

Poročal je, da je bil sprejet pri generalnem komisarju, kateremu je predložil najnujnejše potrebe občine: dvig kamnoseške industrije, pospeševanje turizma v Sesljanu in Devinu, gradnjo novega otroškega vrta v Nabrežini in doma za onemogle starčke.

Dr. Palamara je pokazal zanimanje, toda pristavil, naj občina ne pričakuje vladnih podpor. V doglednem času se mora osamosvojiti in bo zato treba stroške znižati, dohodke pa zvišati. Za razna dela bo lahko najela posojila pri kakem denarnem zavodu, vlada bo prispevala 4% za obresti.

To je torej povsem nov položaj. Do sedaj je občinski primanjkljaj, ki znaša letos nekaj nad 20 milijonov, krila ZVU. Poleg tega smo imeli gospodarske načrte za bodočnost. Kaj sedaj?

Daljša razprava je nastala, ko je župan omenil zavoje, ki jih bo delila ameriška podpora ustanova CARE. Zavoji so dvignili v občini oblak prahu. Ljudje protestirajo, nekateri upravičeno, drugi neupravičeno. Zmešnjava je nastala, ker seznana ni sestavljala

samo naša obč. podporna ustanova, ampak tudi druge ustanove in urad za delo. Župan je pojasnil, da bodo sedaj razdelili 1000 zavojev in ne 700, kakor je bilo prej določeno. Upamo, da ne bo sedaj nihče prikrajšan. Vsekakor bi morali ljudje, ki nimajo potrebe, imeti nekoliko vesti, in zavoj odstopiti revnejšim. Občinskemu odboru svetujemo, naj bo drugič bolj previden in naj seznane temeljiteje prouči, kajti krivice so se res go-dile.

Ker se širijo govorice, da bodo morali naši kmetje letos plačati trošarino na žganje, je dr. Škerk prosil za pojasnila. Iz razprave smo zvedeli, da občinski odbor o stvari ničesar ne ve. To je nekoliko čudno, saj dobiva letos trošarinski urad prijave o količinah žganja, ki ga ima vsak kmet, in o tem bi moral kdo iz uprave biti poučen.

Daljša razprava je nastala, ko je dr. Škerk predložil protestno pismo, naslovljeno na tržaški občinski odbor, proti prepovedi rabe slovenskega jezika v tržaškem mestnem svetu. V razpravo so posegli svetovalci D. Legiša, Colja, Vižintin in župan Terčon. Sklenjeno je bilo, da se pismo pošlje skupnemu odboru vseh naših občinskih moč, ki naj ga dostavijo na pristojno mesto.

Občinski svet je nato razpravljal o krajevnih napisih, ki jih je svojčas dal odstraniti gen. Winterton. Odbor je prevzel nalogo, da poišče stare table in jih postavi na prejšnja mesta. V primeru, da napisov ne dobi, bo dal postaviti nove.

Svetovalci so nato prešli k prvi točki dnevnega reda, k izvolitvi nove volilne komisije.

Dopiši v Tržaškega

(Nadaljevanje s str. 4)

Zelo je navdušil občinstvo domači pevski zbor pod vodstvom g. Frana Fabrisa. Zbor je uglajen in je izvrstno zapel večje število pesmi. Nabrežinci smo lahko na ta zbor ponosni.

Nastopila sta tudi dva solista: baritonist Marijan Kos (Michel: Človeka nikar in Pre-

mrl: Domovini) ter tenorist Kralj Bruno iz Slivnega (Dve utvi). Prvega že vsi dobro poznamo, saj že dolgo let prepeva na tržaškem radiu, drugi pa je kot solist še mlajši, a se je odlično odrezal. Obema je občinstvo navdušeno ploskalo.

Lepa je bila tudi točka z baletom nabrežinskih deklet na pesem Soči.

Nabrežinci želimo, da bi nas prireditelji še večkrat razveselili s svojimi nastopi.

Dopiši iz Goriške

O proštu in travniškem župniku

V zadnji številki smo pisali, da se slovenski duhovniki ne bodo potegovali za ti mesti. S tem nismo hoteli reči, da nimajo pravice, temveč le poudariti in živo predložiti slovenski in italijanski javnosti, kako žalostne so cerkvene razmere, v katerih moramo slovenski katoliki živeti. Zlasti nas boli, da nima 10.000 Slovencev v mestu niti ene lastne samostojne župnije. Do neba kriči tudi krivica, da smatrajo celo odgovorni cerkveni krogi za samo po sebi umevno, da katoliškemu župniku v Gorici ni treba znati slovenščine, čeprav imamo fare, v katerih slovenski verniki morda presegajo število italijanskih. Naše prepričanje, ki docela odgovarja resničnemu katoliškemu duhu, čeprav ne krivičnemu konkordatu iz fašistske dobe, pa je, da ne bi smel biti imenovan v Gorici nihče za župnika, če primerno ne obvlada jezika vernikov obeh narodnosti. Kakšen župnik je to, ki ne more svojih vernikov niti spovedati? Doslej je bil na Travniku župnik vedno Slovenec ali duhovnik, ki je vsaj znal naš jezik.

Slovenski duhovnik, ki izpolnjuje pogoje razpisa, naj le konkurira za mesto prošta ali travniškega župnika. Pravico ima in pravico je treba ob vsaki priliki poudariti! Če ne zmagaš danes, zmagaš jutri. Kaj bi bilo bolj katoliško kot to, da dobi mesto, s katerim je združeno drugo cerkveno dostojanstvo v nadškofiji, Sovence, če zavzema prvo mesto Italijan? Če bi bili Italijani politično modri in strpni, bi nam prostijo celo vsilili. To bi veljalo zlasti v primeru, da bi se prostija ne oddajala po cerkvenem patronu.

IZ OSLAVJA

Našemu domačinu, 40-letnemu posestniku Sfiligoju Antonu, se je pretekli petek zvečer zgodila huda nesreča. V sobici ob kleti si je z vrtnimi škarnjami globoko prerezal grlo in zapustil. Zeleni križ ga je nemudoma prepekljal v bolnico, kjer se zdravniki nočejo še končno izraziti o njegovem stanju. Vendar se mu je v soboto zvečer nekoliko zboljšalo in upajo, da mu bodo rešili življenje. Menijo, da je ravnal v trenutnem zmedenem duševnem stanju. Naj se ga ljubi Bog usmili in tolaži njegovo družino.

Napetost vseh Oslavcev narašča iz dneva v dan, saj komaj čakajo, da priteče izpod Mihovega hriba zdrava, pitna voda. V štirih tednih, odkar vrtajo, so dospeli že 30 metrov v globino, a do vode še niso prišli. Ljudje se zato spreminjajo v neverne Tomaže in marsikdo že norce brije iz radijske palčice, s katero je strokovnjak, ki so ga pripeljali iz Milana, ugotovil, da se bo voda prikazala že v globini 25 metrov. Ali je čudodelna palčica

ca odpovedala? Pisec teh vrstic ne spada med neverne Tomaže in še vedno upa, da se bo voda vendar usmilila Oslavcev in goriškega županstva ter nas rešila težkega razočaranja.

Mnenja pa smo, da bi bila oblastva lahko že davno preskrbela vodo iz bližnje Jugoslavije, kakor so jo znala preskrbeti za Gorico. Saj smo pred nekaj dnevi slišali, da je država vzela nase razliko v ceni za vodo iz solkanski Mrzljekov, ker se občina glede cene ni mogla pogoditi z Jugoslavijo.

Števerjan, Oslavje in Štmauer imajo jugoslovanski vodovod pred nosom in dvolastniki gredo večkrat čez mejo le zato, da se napijejo zdrave vode.

IZ ŠTEVERJANA

Na zadnji občinski seji v Števerjanu so razpravljali tudi o popravilu cest v Jazbinah in pri Dvoru, ki iz dneva v dan postajajo bolj neprevozne. Gradnja ceste iz Jazbin v Števerjan se vleče v nedogled. Upali smo, da bo to delo izvršeno že do jeseni, pa se je zavleklo globoko v zimo. Ker se je v zadnjih dneh zima znatno omilila, bi bilo zares potrebno, da z deli na tej cesti pohitijo, dokler ne nastopijo zopet mrzli dnevi. Saj pri naša taka počasnost državi in kmečkemu ljudstvu le veliko škodo. Povečajte število delavcev in nabavite več materiala, pa bo cesta v nekaj dneh končana.

Medtem so naši vinogradniki v Jazbinah, Valerišču in drugod v Števerjanu kakor tudi v Štmauru, katerim je toča uničila skoro ves pridelek, baje prejeli državno podporo. Na razpolago je bilo 7 milijonov za občine Gorico, Krmin, Mošo, Dolenje, Števerjan. S to podporo bodo mogli prizadeti posestniki vsaj deloma obnoviti poškodovane nasade in vinograde. Pomisliti moramo, da je iz vse Goriške bilo vloženih prošenj za 86 milijonov lir pomoči. Zato bi morala država globlje seči v blagajno ter pomagati še drugim kmetom, če noče trajno uničiti davčne moči dežele.

ŠTMAUER

Preteklo nedeljo smo praznovali god cerkvenega patrona sv. Mavra. Bil je vesel in pomemben dan. Iz pridige smo zvedeli marsikaj zanimivega in poučnega. Obenem smo obhajali 200-letnico ustanovitve štmavrskega vikariata.

Človek vedno rad posluša, kako so živeli naši očetje, kako so se trudili, a doživljali tudi vesele dni.

Pridigal je g. prof. Premrl in vsi vaščani smo mu iz srca hvaležni za lepi govor.

Ob tej priliki naj se spomnimo še naših obupnih cest. Čujemo, da odprejo v goriškem mestu v najkrajšem času kar pet delo-

višč, ki bodo popravljala razne mestne ulice. Tudi mi spadamo pod goriško mesto, a nas se spomnijo le tedaj, ko gre za davke. Na vsem Goriškem je morda ni vasi, ki bi bila tako zapuščenca, kot je naša. Nimamo niti kozarca pitne vode, pred našim nosom v Jugoslaviji pa imajo krasen vodovod in zdrave vode na pretek.

Zato kličemo mestnim očetom, naj se spomnijo naših cest in tudi nam preskrbijo na ta ali oni način pitne vode. Dobro srce in dobra volja premaga vse ovire.

IZ SOVODENJ

Na zadnji seji je naš občinski svet sklenil izvesti asfaltiranje sovodenske glavne ceste iz Štandreža skozi Sovodnje in Gabrije do državne ceste ter predel ceste od Rubij do rubijske postaje. Stroški tega dela bodo znašali 43 milijonov lir. Za uspešno izvršitev sklepa bo seveda potrebna državna podpora; v tem primeru gre prav gotovo bolj za interese celokupnosti kot za koristi sovodenske občine; asfaltirana cesta bo služila pač živahnemu prometu te važne ceste skozi Furlanijo in tudi vojaškim potrebam, zato je popolnoma opravičeno, da prevzame vsaj glavni del stroškov država.

Mnogo bolj socialen se nam zdi drugi važni sklep občinskega sveta, da sovodenska občina brezplačno odstopi zemljišče, na katerem naj se zgradi ljudska hiša. V Sovodnjah stanujejo ljudje še vedno v treh nezdravih barakah. Ti stanovalci se bodo preselili v novo hišo.

Najbolj pa nas veseli sklep, da bo občina uporabila 800.000 lir za napeljavo elektrike na Vrh. Vrhovci res zaslužijo, da se jih občina spomni s kako napravo in jim napelje elektriko, za katero že več let moledujejo. Zelim, da se to čimprej zgodi!

PODGORA

Novi list je v zadnji številki poročal, da bo naša predilnica uporabila skoro dve milijardi lir za gradnjo novih tovarniških prostorov in nakup novih strojev. Danes pa z veseljem obveščamo javnost, zlasti brezposelno delavstvo, da so se gradbena dela dejansko pred nekaj dnevi začela. Pri tem delu je zaposlenih 30 do 40 delavcev, ki so to pot vsaj po veliki večini domačini, kar je od podjetja hvale vredno. V kratkem bo to število, kakor govorijo, še pomnoženo. Gradbena dela bodo trajala tja do konca marca ali aprila. Nato bo tovarna trajno zaposlila do 300 novih delavcev. Da ne bo prerekanja, naj vzame podjetje na delo v prvi vrsti tiste delavce, zlasti pa družinske očete, ki jih je pred letom zaradi skrčenja obrata odpustilo. Pri trajni zaposlitvi naj upošteva socialno utemeljeno načelo, da je treba dati kruha najprej domačemu delavstvu.

V preteklem tednu je pri nas umrla vzorna žena, mati, dobra gospodinja in zavedna Slovenka, gospa Hermenegilda Perko. Pokojnica je bila najprej upraviteljica zadružne gostilne, pozneje je vzela isto gostilno v najem in jo je tako vzorno upravljala, da so se v njej dobro počutili domačini in goriški gostje. Pokojna gospa je bila žena g. Perka, ki je uslužben pri Kmečki banki v Gorici, in mati treh že odraslih otrok. Kako smo jo vsi spoštovali, dokazuje pogreb, katerega so se udeležili domačini in Goričani v obilnem številu. Pokojnica naj počiva v Bogu in v domači zemlji!

Njenemu soprogu in otrokom pa izreka mo vsi goriški Slovenci iskreno sožalje!

Dopisi iz Goriške

JAMLJE

Predpretekli teden je obiskal Gorico minister za kmetijstvo Medici. Z njim je bil tudi podtajnik proračunskega ministrstva. Zanimala sta se med drugim tudi za izboljševalna dela na kanalu Lisert v tržiškem okraju. Od teh del bomo imeli nekaj koristi tudi Jamelje, ker nam voda ne bo več poplavljalja njiv ob vsakem naliivu kot doslej. Voda se bo odtekala v predor pod železnico. Pa tudi marsikateri izmed naših nesrečnih brezposelnih se bo okoristil s skromnim zaslužkom, ki nam je zlasti pozimi krvavo potreben. Hvala Bogu, da mejimo na Furlane, ker tako odpadejo na nas vsaj drobtinice.

Čudimo se, zakaj je govorjenje o prepotrebni gradnji nove ljudske šole v Jamljah naenkrat utihnilo. Ali mislijo gospodje, ki imajo dolžnost, skrbeti za ljudske koristi, da je naša potrpežljivost brezkončna? Res da smo Slovenci junaki v trpljenju in potrpežljivosti, a »svaka sila do vremena«, pravi naš srbski brat. To naj si dobro zapomnijo državna oblastva.

Kar velja za ljudsko šolo, drži tudi za naše vaške ceste. Pritožujemo se, ker nas zanemarjajo. Nočemo pač biti državljani druge ali tretje vrste.

Ce se s svojo kritiko borimo za to, da se narodne krivice, zlasti na gospodarskem polju v kali zatrejo, nismo proti državi, ampak ji le koristimo.

DVE NOVI DOKTORICI V GORICI

V četrtek preteklega tedna je postala doktorica leposlovja gđ. Simčič Rožica, ki poučuje letos italijanščino in zgodovino na slovenski strokovni šoli v Gorici. Mlada doktorica je končala slovensko goriško učiteljsko, promovirala pa je v Turinu.

Novi doktorici čestitajo vsi kolegi in učenci; čestitkam se pridružuje tudi naše uredništvo.

Na padovanski univerzi je bila 13. novembra povišana v doktorico farmacevtike gđ. Makuc Darinka, sestra arhitektov Cirila in Metoda. Nova doktorica je hčerka g. Marija Makuca iz Bukovice pri Renčah, ki praznuje prav te dni 80-letnico.

Novi doktorici in njenemu očetu iz srca čestitamo!

NOVI PODPREFEKT V GORICI

V Gorici je pred nekaj dnevi nastopil službo podprefekt dr. Domenico Dicuonzo, ki je bil doslej podprefekt v Bellunu.

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

IZ VIDMA

Ko se je ob koncu meseca junija razširila žalostna vest, da je umrl msgr. Ivan Trinko, so bili gojenci videmskega semenišča že na velikih počitnicah. Zato se semenišče ni moglo oddolžiti pokojnikovemu spominu. Trinko je namreč nad 60 let vzorno vzgajal duhovščino velike videmske nadškofije.

Vodstvo semenišča je določilo, da bo 17. november posvetilo spominu nepozabnega pokojnika. Povabilo je k zadušnici vse duhovnike iz videmske nadškofije, ki so bili gojenci pokojnega profesorja. Velika semeniška cerkev je bila prenapolnjena. Navzoči so bili pomožni škof, profesorji, bogoslovci in številni duhovniki tudi iz najbolj oddaljenih krajev. Izostali so pa, hvala Bogu, oni revčki iz nadiških dolin, ki so člani zloglasnega »Odbora za obrambo vere in domovine v nadiških dolinah«. Bržkone so tedaj krvavi pot potili, da bi skuhalo proti Trinkovemu ugledu in slovenski duhovščini kako novo »slepo okrožnico«. Na to zmotno pot so zašli, ker so zavrgli kremenito krščansko vzgojo svojega nekdanjega profesorja.

Videmska nadškofija in njeno semenišče sta se 17. novembra dostojno poklonila spominu na velezaslužnega pokojnega profesorja, ki je bil dika videmskega semenišča in nadškofije ter obenem zaveden beneški Slovenec.

ŽABNICE

Vsem prijateljem in poznavalcem naše gorske vasice je gotovo že znano, da smo si Žabničani z velikimi žrtvami in združenimi močmi postavili velik kulturni spomenik v naših orglah. Saj bodo mogočno, živo povezovali, kakor upamo, še premnoge žabniške rodove v eno družino in pričale potomcem, da niso dve vojni in težke razmere po njih ubile vsega idealizma v našem rodu.

Nove orgle je sicer naš župnik blagoslovil že zadnjo nedeljo v avgustu, to je na naš glavni farni praznik (žegen).

Pričakovali smo, da bodo orgle tedaj tudi kolavdirane, a se to ni zgodilo. Zaradi raznih tehničnih ovir je to izvršil g. prof. Mirko Filej iz Gorice šele v nedeljo 14. novembra. V družbi z g. Zaninijem ml., graditeljem orgel, je preizkusil ter nam prikazal vse bogastvo in lepoto tega veličastnega instrumenta. Vsi pričujoči smo bili naravnost očarani nad umetniškim izvajanjem velikega mojstra na orglah. Ob njegovi spremljavi so cerkveni pevci ubrano zapeli večno lepo slovensko Marijino pesem: »Marija skoz življenje«. S tem se je velepomembna cerkvena slovesnost zaključila. Žal le, da njen visoki pomen ni bil ljudem pravočasno že prej pojasnjen, da bi se slovesnosti udeležili vsi vaščani.

Pa tudi Francozi so hoteli pokazati Tržačanom zobe. Kjerkoli se je na morju pojavila tržaška trgovska ladja, že so jo lovile francoske fregate. Nazadnje so se trgovske hiše spravile skupaj in uredile vojno spremstvo za trgovske ladje, tako zvane konvoje, ki sta jim poveljevala kapitana Jurašovič in Dukić.

ŠEST MIRNIH LET

V splošnem pa je Trst po odhodu Francozov preživel šest še precej mirnih let. Tudi blagostanje je naraščalo, kar se pozna po številu prebivalcev. Leta 1800 kažejo cerkvene matrice 28.000 duš; leta 1806 pa malo manj kot 37.000. Trgovina se je večala. Zato so že l. 1802 blagoslovili temeljni kamen za borzno palačo. Zgradil jo je v petih letih arhitekt Molari iz Macerate za 300.000 goldinarjev. Danes je v njej poštni urad. Istega leta so začeli zidati tudi »Teatro grande«. Za vzorec je stavbeniku Selviju služilo gledališče »Fenice« v Benetkah.

Denar je prihajal v mesto od vseh strani. V pristanišču je letno pristalo do 2700 nato-vorjenih ladij! Pa danes?

Le dvakrat je mirno življenje šlo malo s tira. To je bilo leta 1802, ko je morje zaradi plime tako naraslo, da so morali po spodnjem mestu uporabljati čolne. Nekaj dni po poplavi je speče Tržačane zdramil potres. Drugače se je le od daleč kaj slišalo ali bralo v Osservatore Triestino, kako vstaja velika Napoleonova slava.

Povedal sem, da se je bralo v listu »Osservatore«. To vam je bil zanimiv list, ki si je znal obleko in naslov stalno menjati z gospodarjem. Ko je bil Trst pod Avstrijo, se je časnik imenoval »Osservatore Triestino«. Ko so pa bile tri francoske zasedbe, se je brž spremenil v »Gazzetta di Trieste«. Le mošnja in dobiček sta bila vedno v istem žepu.

List je l. 1805 objavil tudi novico, da grozi Francoz z novo vojno in naj se vsi domoljubi zberejo v prostovoljno milico. Nekaj tednov pozneje je pisal drugače. Mirna doba je šla h kraju.

DRUGIČ POD FRANCOSKIM ORLOM

General Bonaparte je po milosti svoje sablje in volji svojih grenadirjev postal l. 1804 francoski cesar. Sanjal je, kako bi osvojil vso Evropo in od povesod vse znesel v Pariz. Prvi sunek je naperil proti Avstriji preko Bavarske in Tirola.

V prvi polovici novembra l. 1805 so že začeli voziti prve ranjence s tirolske fronte v Trst. Vse se je spomnilo let nazaj, ko so poslušali topove pri Gorici. (Nadaljevanje sledi)

Spomini iz starega Trsta

Naslednji dan so vkorakale nove čete pod poveljstvom grofa Attemsa in z njimi mestna milica. Zvečer je bilo vse v lučkah. V gledališču je bila običajna svečana predstava. Novi poveljnik general Klenau je pohvalil Tržačane, da so se dobro držali. Naznanil je, da se je vrnila stara oblast.

Pravega miru pa le ni bilo. Po Istri so beneški pristaši hujskali ljudi proti avstrijski stranki. V Kopru so 5. junija uprizorili naskok na plemiške hiše, vdrli v kleti — to je najboljši znak revolucionarnega poguma — in se pošteno napili. Avstriji vdane grofe in plemiče so nato gnali v katedralo, da prisežejo zvestobo beneški republiki. V cerkvi je nastal hud pretep. Končalo se je, ko je pridiral general Klenau z vojniki. Potem je bilo v Kopru vse trezno.

Vendar so se Tržačani bali in so začeli u-

trjevati mesto. Dobro so še imeli v spominu stare čase, ko so hodili iz Milj in Kopra rezat trte na Tržaško, češ da so Tržačani bolj za cesarja. Končno so tudi ti strahovi minili, ker je prišla novica, da je bil 20. junija podpisan mir v Campoformio.

Tako se je končala prva francoska zasedba. Sledilo je nekaj let miru, dokler ni Bonaparte prinesel tudi v naše kraje svojega cesarskega orla.

Prva francoska zasedba, ki je l. 1797 trajala v Trstu le dobra dva meseca, je zapustila kaj slab spomin. Sovražstvo je tlelo tako globoko, da so večkrat ponoči pomazali — že veste s čim — francosko »Marijano« na »rbu francoskega konzulata. Guverner grof Brigido je bil prisiljen nastopiti, da ne nastanejo mednarodne težave.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

KONCERT NADE PUTTARJEVE IN ANTONA SOLERJA V AVDITORIJU

Občinstvo koncertov tržaške Glasbene Matice je v soboto, 27. nov., z velikim navdušenjem ploskalo obema mladima koncertistoma, Anton Soler, naš ožji rojak — rodil se je v Biljah pri Gorici — živi v Buenos Airesu, kjer je dovršil učenje klavirja. Že njegove nastope v Argentini je kritika sprejela z ocenami, ki jih je le v izjemnih primerih deležen tako mlad koncertist. Pred kratkim je pianist po turneji v Jugoslaviji povsod navdušil občinstvo in ocenjevalce. Celo najstrožji ljubljanski kritiki — taki, ki se jim težko izviže hvala iz peresa — so ga brezpogojno hvalili.

Predstavil se nam je z zahtevnim sporedom. Poleg Lisztove Španske rapsodije in skladbe Allegro rustico argentinskega skladatelja Giannea, v katerih prevladujejo pianistični učinki, nam je z ostalimi skladbami pokazal, da ni le odličen tehnik, ampak da zna s prepričevalnostjo posredovati tudi muzikalno zahtevne skladbe. Bach-Tausigova Toccata in fuga, Debussyjevi Umetni ognji in otožna skladba Triste št. 3 starejšega argentinskega skladatelja Aguirreja so nam odkrile poleg tehnika tudi umetnika z zrelo muzikalno občutljivostjo. Na poseben način sta učinkovala na nas Chopinov Valček v as-duru in njegova Poloneza v as-duru. Chopin je mogoče skladatelj, ob katerem najtemeljiteje preizkusimo pianiste in jih po načinu igranja lahko primerjamo in vrednotimo. Soler igra Chopina s tako kristalno natančnostjo, s tako tehnično popolnostjo in s tako širokim zamahom, kot

ga le redkokdaj slišimo.

Za dodatek je Soler zaigral še Preludij Rahmaninova in Chopinovo Etudo Revolucije.

Nada Puttarjeva je prvakinja zagrebške Opere in spada nedvomno med najboljše jugoslovanske mezzosopranistke.

V prvem delu sporeda nam je nudila izbor samospesov jugoslovanskih skladateljev. Anton Lajovic je pisal mnogo samospesov, ki spadajo med najboljše slovenske skladbe te vrste. »Mesec v izbi« je med najlepšimi in najčesče izvajanimi. Dejavnost Lucijana Marije Škerjanca sega v najrazličnejša glasbena področja. »Vizija« je najbolj znan njegov samospes. Jakov Gotovac je eden najgenialnejših in najpopularnejših hrvaških skladateljev, ki ga Tržačani poznamo po operi »Ero z onega sveta«, ki je doživela v Trstu že več izvedb. Njegove tri »Pjesme čeznuca« se kot vsa Gotovčeva dela naslanjajo na značilnosti hrvaške narodne glasbe. Najlepa in najzanimivejša med vsemi sta se nam zdela Bersova samospesva »Seh duš dan« in »Robinjica«, ki pričata o originalni in tenkoslušni osebnosti avtorja. V drugem delu pa nam je pevka nudila pet opernih arij. Vse je zapela s temperamentom, s tehnično dognanostjo, z muzikalno zadetostjo; njen glas je mehak in zvonek in ima lepo barvo.

Pri klavirju jo je spremljal dr. Gojmir Demšar, ki ga občinstvo koncertov tržaške Glasbene Matice dobro pozna in ceni kot spretnega, uravnovešenega spremljevalca.

Alojz Kumer

Notranja sila, ki jo zasledimo v velikih umetninah, se ne da razčleniti, pač pa le čutiti. Zaradi nje ustvarjalec ustvarja, zaradi nje poslušalec uživa. In prav zato lahko uživa vsakdo, četudi ne pozna težkih tajn harmonije in kontrapunkta. Prav zato lahko sprejme vsakdo po svojem srcu in po svojem okusu umetnino ali jo zavrača. Kajti vsaka umetnina živi le v toliko, v kolikor jo občinstvo sprejme, se naslaja ob njeni lepoti in črpa iz nje hrano svoji duši.

Konec

Kulturne vesti

V Sloveniji so izdelali našo prvo filmsko kantato Kmečki punt. Njena vsebina je oblikovana po Aškerčevi baladi Tlaka. Osebe — grofa, grofico, grofično in kmete — predstavljajo figure in plastike, upodobljene v zgodovinskih umetninah. Filmsko besedilo podajajo pevc solisti in pevski zbor, orkester pa spremlja celoten potek dejanja. Delo je režiral Mirko Grobler, glasbo je napisal Marjan Kozina, kot strokovni svetovalec je sodeloval umetnostni zgodovinar dr. Emilijan Cevc.

V Stockholmu živi in ustvarja naš rojak, kipar Celo Pertot iz Nabražine. Preteklo pomlad je imel v švedski prestolnici razstavo svojih plastik in grafik. O njej so tamkajšnji listi objavili zelo pohvalne ocene.

Predčerašnjim je umrl v Baden Badenu znani nemški dirigent in skladatelj, ravnatelj slovitga Filharmoničnega orkestra v Berlinu, Wilhelm Furtwaengler. Bil je odličen tolmač nemške simfonične glasbe. Napisal je med drugim dve simfoniji, Te Deum, koncert za klavir ter dve sonati za violino.

Pred nekaj dnevi je umrl italijanski fizik Enrico Fermi, ki je slovel zaradi svojih odkritij na področju jedrne fizike. Sodeloval je pri izdelavi prve atomske bombe v Združenih državah, kamor se je zaradi svojega demokratičnega prepričanja izselil leta 1938. Pokojnik je bil Nobelov nagrajenec za fiziko.

V Franciji je umrl veliki slikar in esteta Henri Matisse. Pripadal je impresionistični struji. Bil je velik mojster barve in risbe. Barva mu je bila osnovno in najvažnejše sredstvo v slikarstvu. Z njo je hotel povedati vse. Risbo je opustil dotedanje togotosti in ji dal samostojen izraz. S tem ji je določil vrednost in pomen, ki ju ima v sodobnem oblikovanju. Matisse je ustvaril nesmrtno umetnino. Iz njegovih del se odražajo zdravje, veselje do življenja, sreča, spokojnost in razkošna lepota.

V Jugoslaviji so izdelali dokumentaren film, ki prikazuje razvoj Celja, njegove prirodne lepote, znamenitosti in kulturni napredek. Film je režiral Drago Vunak, posnel pa France Vodopivec.

ALOJZ KUMER:

To in ono o glasbeni umetnosti

III

Učiti se kompozicije (iz latinščine: componere = sestavljati, skladati), to je učiti se umetnosti, kako je treba pisati skladbe, ni preprosta stvar. Med vsemi umetnostmi je gotovo glasba tista, ki zahteva najdaljšo in najtemeljitejšo strokovno pripravo. Za to se ne zadoštuje harmonija in kontrapunkt, čeprav sta ti dve vedli brez dvoma najvažnejši, v kolikor učita, kako je treba sestavljati glasbeni govor z njegovimi najdrobnejšimi sestavnimi prvina: z zvoki. Potrebna je še druga veda, ki nas uči, kako moramo oblikovati glasbeni stavek. Kakor naš vsakdanji govor, tako sestavljajo tudi glasbeni govor stavki. To uči

glasbena morfoloija

(iz grščine: mórfos — oblika, lógos — govor), to je glasbeno oblikoslovje. Ta nas uči, da mora biti v vsaki skladbi nosilec glavne misli krajši *motiv*; včasih ga sestavljajo komaj dve ali tri note, včasih je daljši, le v redkih primerih presega dva takta dolžine. Motiv je treba na primeren način ponavljati in razvijati. Najprej je treba sestaviti preprosto frazo, nato daljšo periodo in končno skladbo. Neredko nastopi še nov motiv, nosilec druge misli, ki se prepleta s prvo ali se ji zoperstavi. V najbolj sestavljenih skladbah pristopijo še nadaljnji motivi, vendar zahteva tekoč, dostopen in uravnotežen glasbeni stavek uporabo razmeroma zelo majhnega števila samostojnih motivov.

Število glasbenih oblik je zelo veliko in se v vsaki novi dobi obogati. Na splošno pa razlikujemo tri osnovne vrste glasbenih oblik.

Najpreprostejša glasbena oblika je pesem. Običajno jo označimo z nemškim nazivom *Lied* (izgovori: lid, pomeni pesem). Obliko pesmi imajo običajno samospevi in počasni stavki pri sestavljenih komornih in simfoničnih skladbah.

Druga je plesna oblika, ki je vedno dvodelna. Prvem delu sledi drugi, imenovan *Trio*. Za njim je treba ponavljati prvi del. To obliko imajo vse plesne skladbe, marši, žalostinke itd. *Suita* je sestavljena s samimi plesnimi skladbami. Največkrat uporabljene plesne skladbe v resni glasbi so allemanda, sarabanda, corrente, ciaccona, furlana, siciliana, giga, gavotta, rondeau, menuet, valček ipd. Iz menueta se je razvil scherzo, iz tega pa sarkazem.

Tretja, najbolj komplicirana, je trodelna sonatna oblika. Sonatno obliko imajo skoraj vedno prvi stavki sonat, simfonij, koncertov, komornih ansamblov, kot so trio, kvartet, kvintet itd. in neredko tudi njih zaključni stavki.

Posebej velja še omeniti nekatere oblike, ki so lastne polifonski dobi, kot so kánon in fuga.

Oblika ima pri skladbi veliko vlogo. Od njene uravnovešenosti je mnogokrat odvisen uspeh. Oblika je kot neka tretja dimenzija v glasbi, če imamo kontrapunkt in harmonijo za prvi dve dimenziji: kontrapunkt namreč predstavlja horizontalnost prelivajočih se glasov, harmonija predstavlja vertikalnost zvočnih kombinacij, oblika pa predstavlja širino glasbene koncepcije. Glasbena zamisel najde komaj v obliki možnost, da se uveljavi.

Vsaka doba rešuje na svoj poseben način vprašanja, ki so v zvezi z obliko.

Da bo skladba lepo sprejeta, mora biti odlično grajena, to se pravi, mora upoštevati na skladni način zahteve kontrapunkta, harmonije ter oblike. Vendar tudi to ji ne zagotovi uspeha. Prvi pogoj za uspeh ni v tem, da zadosti skladatelj vsem formalnim, tehničnim zahtevam. Poleg teh je še nekaj važnejšega, prvinekega: in to je umetniška sila. Te si ne more nihče priučiti, to je redek dar narave. Edinole skladba, ki je porojena iz skladateljeve potrebe po ustvarjanju, lahko doseže uspeh.

VZGOJNI KOTIČEK

O PODAJANJU ROK

Podajanje rok je važno poglavje lepega vedenja. Potrebno je namreč, da vemo, kdaj in komu damo roko in kako jo damo.

Roko si podajajo navadno le prijatelji, kadar se srečavajo. Zato ni potrebno, da jo podajamo vsakomur, ki ga poznamo ali smo kdaj koli imeli z njim opravka. Navaden pozdrav namreč zadostuje, da izrazimo tisto spoštovanje, ki mu gre.

Drugače pa je pri predstavljanju, kjer je podajanje rok že nekako obvezno. Vendar velja tudi pri tem načelo, da nam ponudi prvi roko starejši oziroma odličnejši od nas. Prav tako tudi ženska prva ponudi moškemu roko. Izjema je samo tedaj, če je moški znatno starejši ali odličnejši ali če je ženska v podrejenem položaju.

Kadar si predstavljamo neki večji družbi v privatnem ali javnem prostoru ali pa tudi na cesti, ni nujno, da daš roko vsem navzočim, ampak zadostuje le rahel poklon.

Roko pa podajamo običajno tudi tedaj, kadar komu čestitamo, voščimo praznike ali god ali če mu izrazimo sožalje ob smrti tega ali onega svojca.

Sedaj pa še nekaj o tem, kako pozdravljamo. Že zadnjič sem povedal, da mi je gospa Klara pri srečanju tako močno stisnila roko, da me je kar zbolelo. Veste, gospa Klara ima namreč veli-

ko moč tudi v rokah, ne samo v jeziku.

Roko primi in jo narahlo stisni. Nikakor pa je ne smeš stiskati, tresti ali zvijati, hoteč s tem izraziti svojo prisrčnost. Nekateri ljudje imajo namreč navado, da stisnejo roko skoraj tako močno kakor Martin Krpan Brdavs, ko je slednjemu brizgnila kri izza nohtov.

Tuje roke tudi ne smeš zadrževati v svoji ali jo celo božati, kakor to večkrat delajo zaljubljeni moški, ki hočejo s tem dokazati dami svoje srčno nagnjenje.

Nasprotno pa tudi ni lepo, če se kdo ponujene roke komaj dotakne ali pa če jo poda ohlapno in mrzlo.

Roko podajamo vedno le z desnico. Tudi najboljše prijatelju ne smemo ponuditi leve, razen če drugače ne gre. Saj veste, kako poje slovenska narodna pesem: ...men' pa dala si levico, a še to tako hladno.

Kadar moraš torej komu ponuditi roko ali jo sprejeti in imaš kaj v desnici, moraš stvar preložiti v levico. Le če je to popolnoma nemogoče, podaj levico, a se na vsak način opraviči.

Pri predstavljanju ponudi dama moškemu roko kar sede, seveda če sedi. Če pa stoji, ne bo sedla. Kako pa bi tudi zgledalo, če bi vse dame na cesti morale pri predstavljanju z moškimi sesti na tlak!

To bi bilo nekaj najvažnejših napotkov o podajanju rok.

GOSPODARSTVO

VRTNAR V DECEMBRU.

V tem prvem zimskem mesecu ne sme vrtnarjevo delo počivati, če le vreme dovoljuje.

Zemljo pripravljamo za bodoče setve in saditve: kopljemo jo in izdatno pognojimo s hlevskim gnojem in kompostom; gnojenje pa dopolnimo še z umetnimi gnojili, posebno s superfosfatom, kajti vsa povrtnina potrebuje mnogo fosforove kisline.

V primernih legah sejemo na prosto špinato, predvsem sorto Viroflay, pa tudi »kodrasto Asti«. Sejemo tudi peteršilj.

V tople grede sejemo solato za solatino (salatino).

Sadimo tudi zgodnje grahove sorte, kot so »alaska«, »ekspres z dolgimi stroki« (generoso, bountiful), »saxa«.

Kdor ima rdeči radič, naj ga v kolikor mogoče suhem vremenu izkoplje, odreže liste in pri tem pazi, da ne škoduje sreu, potem pa poveže v snopčke ter shrani v pesku v kleti. Ko se mu zdi primerno, ga začne siliti v topli gredi, v hlevu, na gnojišču ali drugače na toplem prostoru.

Ce imaš na vrtu drobnjak (šnitloh, erba cipollina), razdeli sedaj drobne čebulice in jih vsadi 1 cm globoko v rahlo zemljo, ki je bogata na organskih gnojilih (stari domači gnoj).

Si vsadil čebulo in česnik (belega in rožnatega)? Ne boj se, da ti bo pomrznil.

Okusili smo že nekoliko zime, ki je zamorila cvetje. Zadnji čas je, da vzameš iz zemlje gomolje georgin in kan, čebulice gladiol in podobno. Vse to nekoliko osuši na preprihanem prostoru, potem pa vloži v pesek ali šoto in tako ohrani za poznejšo saditev.

POSEBNE VBRIZGALNE PALICE

se vedno bolj uveljavljajo za gnojenje dreves, ki rastejo na travnikih ali pašnikih. Palice so v spodnjem 30 cm dolgem delu votle, zgornji del votline pa je v zvezi s cevjo, skozi katero teče raztopljeno gnojilo. Zabodemo jih v zemljo 15 do 30 cm globoko, kar zavisi od drevesnega razvoja, in nato vbrizgnemo gnojilo. Vbodljaje napravimo pod krovo drevesa v dveh krogih: prvi je oddaljen od debla 1 m, drugi pa se nahaja tik roba krone. V teh dveh krogih delamo vbodljaje na razdalji 1 m.

Za vbrizgavanje imamo posebna gnojila, ki se v celoti raztopijo v vodi in ki vsebujejo vse, kar drevo potrebuje za svoj razvoj. Tako gnojilo je v Italiji v prodaji pod imenom »solubleauby« in vsebuje 16% dušika, 21% fosforove kisline in 26% kalija.

HEKTARSKI DONOS 110 q KORUZE

Kot prejšnja leta tako je tudi letos pokrajina Treviso organizirala nagradno tekmovanje za najvišji hektarski donos koruze. Tekmovalci so morali postaviti ocenjevalni komisiji na razpolago eno parcelo z najmanj 5.000 kv. m ($\frac{1}{2}$ ha) površine, če je zemljišče v ravnini, ali pa s 3.000 kv. m v brdovitem ozemlju. Kmetovalci so torej lahko gnojili po mili volji, izbrali sami semensko vrsto in tudi sejali, kadar so hoteli.

Vseh kmetovalcev je bilo 339, od katerih je 20 sejalo domače koruzne sorte, 319 pa križane, v veliki večini sorte »Indiana 750 A«, »Embryo 155« in »Funks G 77«, deloma

pa tudi »Funks U 41«, »Maygold 99 A«, »Wisconsin 464« in še nekatere druge.

Z zemljišči v ravnini je bilo nagrajenih 30 kmetovalcev, ki so pridelali povprečno 91 q zrnja na hektar. Vsi so sejali križano seme. Najvišji hektarski donos je dosegel Cavalin Ivan pok. Fioravante v Morgano s 110.05 q. Sejal je sorto »Indiana 750 A«.

V brdovitem ozemlju je izkazal najvišji hektarski donos Marchetto Henrik pok. Alojza v Fonte. Pridelal je 78.35 q s sorto »Embryo 155«. Z zemljišči v brdovitem legah je dobilo nagrade 15 kmetovalcev, ki so vsi sejali križane sorte in pridelali povprečno 63.20 q zrnja s 16% vlage.

Hektarski donosi letos niso dosegli lanskih vrhov, kar je posledica neugodnega vremena, vendar so zelo visoki, posebno če jih primerjamo z našimi, tudi v najugodnejših razmerah. Pridelek 110 q na hektar pomeni 40 q na furlansko njivo. Je li že kdo pridelal vsaj polovico tega? Srednji pridelek je znašal v vsej pokrajini komaj 26 q na ha, torej je najvišji pridelek več ko 4-krat višji nad povprečnim.

KAKO SO DOSEGLI NAJVIŠJI PRIDELEK?

Kot rečeno, so najvišji pridelek 110.05 q zrnja dosegli s sorto »Indiana 750«. Sorta je sicer važna, a to ni vse. Potrebno je tudi primerno obdelovanje. G. Cavalin je pognojil svoje zemljišče s 700 q hlevskega gnoja, 800 kg superfosfata, 200 kg apnenega dušika (calcio-cianamide) in 200 kg kalijeve soli na hektar. Ta gnojila je podoral. Za vrhnje gnojenje (pod listi) je uporabil še 200 kg apnenega solitra (nitrato di calcio). Sejal je v vrste na razdalji 75 cm, v vrstah samih pa so stala stebila na razdalji 38 cm, tako da je prišlo 3.6 rastlin na vsak kv. m. Če je manj-

kala v vrstah kakšna rastlina, so jo posadili (s presajanjem).

Njiva je bila zasejana 26. aprila, torej sorazmerno pozno. Lahko pa se seje še kakšen teden pozneje. Koruza je namreč rastlina toplih krajev in zato potrebuje posebno v prvih tednih svojega razvoja višjo toploto.

Seveda so koruze opleli in tudi osuli. Zakaj smo to napisali? Koruza je pri nas zelo važen pridelek, saj polenta ni še izginala iz naših gospodinjev, pa tudi za živali je mnogo potrebujemo. Res je, da pri nas nimamo povsod najprimernejših pogojev za koruzo, a kljub temu se dajo koruzni hektarski donosi precej dvigniti tudi pri nas. Potrebno je pravočasno zemljo preorati, pravilno gnojiti, o pravem času sejati odgovarjajoče seme in ne zanemariti rastoče mlade koruze.

POTROŠNJA TOBAKA SE DVIGA

V Italiji se je od l. 1938 do l. 1953 dvignila za 53%. Pred vojno je porabil povprečno vsak italijanski državljani 616 gramov tobaka v enem letu, lansko leto pa 937 gramov. Leta 1938 je prodal tobačni monopol 29 milijonov kg tobaka, lansko leto pa 41 milijonov kg. Sodeč samo po tobaku, so se življenjske razmere v Italiji znatno zboljšale, ker se hitreje dviga potrošnja dragih, boljših cigaret kot pa slabših vrst.

OLIVNEGA OLJA

bodo pridelali letos v Italiji znatno manj kot lansko leto. Pridelek oljk cenijo na 20 milijonov q ali 34% manj kot lani, pridelek olja pa na 2.1 milij. q. — So pa na razpolago zelo znatne zaloge iz prejšnjih let, tako da ima Italija olivnega olja več kot dovolj.

TUDI KRAVA LJUBI UDOBNOST

V Pago Veiano (prov. Benevento) je kolonu Filipu Pietru izginila krava iz hleva. Dolgo so jo iskali, a zaman. Pozno zvečer pa so jo našli, in sicer lagodno raztegnjeno v kolonovi zakonski postelji. — Očividno tudi živali ljubijo udobnost.

Sportni bregled

Italijanska nogometna igrišča so bila v nedeljo pusta ali pa prazna. Po blatnih igriščih so se borile samo enajstovice 10. lige. Bila je prava, pusta jesenska nedelja. V Gorici je »Pro Gorizia« po velikih težavah izsilila neodločen rezultat z Bellinom. Goriški nogomet je precej podoben tržaškemu. Vedno pri repu.

Oči ljubiteljev nogometa so bile to nedeljo uprte na Portugalsko. Dva latinska predstavnika, in sicer Portugal ter Argentina, sta si izmerila svoje nepreizkušene moči. Portugalci ne slovijo kot najboljši nogometaši. Njihova igra je povprečna, brez vsake posebnosti. Igrajo požrtvovalno, včasih preveč, tako da nasprotnikom na koncu igre ostane samo 10 igralcev ali še manj. »Duhovite« igre sploh ne poznajo. Drugače je z Argentinci. Kdo ne pozna slavnega imena »Grillo«! Ta argentinski »Kalabrež« je pravi idol južnoameriške javnosti. V Evropi ga italijanska nogometna borza ceni na 90 milijonov. In vendar mora Grillo »s« trebuhom za kruhom. V mestu Buenos Airesu bi tisti dan, ko bi ga prodali, nastala pravcata revolucija. In zato v Evropo le tedaj, o Grillo, kadar boš šel branit argentinske narodne interese na zelenih igriščih. Argentinci so igrali dobro, celo tistega ni bilo, kar so napovedovali vseznalji novinarji. Tudi Grillo je delno odpovedal. Opazili so pa lahko organizirano igro. Igrali so dvojni sistem WM, kar je tipična južnoameriška igra. V svojih odtenkih je igra pokazala, da so Argentinci veliki mojstri in da ne zaostajajo mnogo za Urugvajci ter Brazilci. Morda je nedeljsko tekmo oviral dež in blatno igrišče.

Italijani sedaj mrzlično pripravljajo svojo repre-

zentanco. Glavno pozornost obračajo na teoretični del treninga. Vsak igralec bo dobil svojo nalogo, katera bo slonela na strogem pokrivanju in na principih obrambnega značaja. Vsekakor veliko priprav, katerih v povojnem času v Italiji niso poznali. Igralci bodo dobro spočiti in verjetno bo nedelja vzpon novega pomlajenega italijanskega nogometa. Če pa bo še ta nedelja v znamenju poraza, potem pa ostane le obujanje slavne zgodovine in prav nič drugega. Verjetno v vrstah vodstva najbolj razsaja strah, da bi ne postalo žrtev ne-hvaležnega poklica.

Nedeljska zmaga Argentine (3:1) bo ostala na olimpijskem stadionu v Rimu, kjer bo nedeljsko srečanje, kot žgoča vest in resno opozorilo italijanskemu nogometu.

V Jugoslaviji so v ponedeljek, 29. t. m., odigrali finalno tekmo za pokal predsednika republike med beograjskima nasprotnikoma Partizan : Crvena zvezda. Zmagal je prepričljivo Partizan (4:1).

Ko je bil list že v stroju, smo zvedeli, da je Anglija premagala Nemčijo s 3:1.

V Mehiki se je končala velika avtomobilska dirka, znana »Panamerikana« ali bolje rečeno, dirka smrti. 7 vozačev ali morda tudi več je izgubilo življenje. Organizatorji namreč še niso ugotovili dejanskega stanja. Panamerikano organizirajo vsako leto velika avtomobilska podjetja: »Cadillac«, »Ford«, »General Motors« in druga, ki delajo s to dirko novo reklamo za svoja vozila. Organizacija dirke stane približno 300 milijonov lir. Zmagal je Italijan Maglioli na avtomobilu Ferrari s hitrostjo 170 km na uro, kar je rekord v zgodovini »Panamerikane«. Dirko je spremljalo tudi 60 letal, 2000 mehanikov in celo 10 kirurgov ter zobozdravnikov. Verjetno bodo morali prihodnje leto spremstvo dirke modernizirati s tem, da bodo vključili v kolono tudi pogrebni zavod.

ZA NAŠE NAJMLAJŠE

Tarzan, sin džungle

št. 28

Tedaj je zardela, pahnila Tarzana od sebe in skrila obraz med dlani. Tarzan jo je zopet hotel objeti, a Jane se je obrnila in jela z ročicami razbijati po orjakovih prsih. Tega Tarzan ni mogel razumeti.

Poprej je že mislil na to, da bi odnesel Jane k njenim ljudem. Sedaj se je pa premislil. Iztegnil je mogočne roke, jo vzel v naročje ter jo odnesel v globino džungle.

Drugo jutro je ljudi v koči prebudil topovski strel. Clayton je planil iz koče in zagledal dve ladji: »Puščico« in majhno križarko. Stekel je k pripravljeni grmadi in jo zažgal.

Preden pa je grmada zagorela, je Clayton prepaden opazil, da plove križarka mimo. Stekel je srajco in mahal z njo po zraku. Tedaj je grmada vzplamtela in vzbudila pozornost straže na ladji. Križarka je zavila v pristan.

Iz čolna je stopil častnik. Clayton mu je povedal svojo zgodbo, ki se je končala z ugrabitvijo Jane. Poročnik d'Arnot pa mu je povedal zgodbo Puščice. Uporniki so zaradi pomanjkanja hrane skoraj vsi pomrli.

Ko so namreč prišli Francozi na Puščico, so se po vsej palubi valjali mrtvi in umirajoči. Dve trupli so celo začeli jesti. Lakota je spremenila ljudi v divje zveri. Od umirajočih so zvedeli vso zgodbo.

Medtem ko so pripovedovali drug drugemu minule dogodke, se je čoln vrnil k ladji in nato pripeljal živila, orožje in dvajset mornarjev. Ti so odšli v džunglo, da bi poiskali ugrabljeno deklico.

Jane se je zavedala, da jo rešitelj nese s seboj kot ujetnico. Obupno se je branila, a ji ni nič pomagalo. Večkrat jo je pogledal in se ji nasmešnil. Njegov obraz se je Jani zdel izredno lep.

Skrivnost

D^{RJA} FU-MANČUJA

ROMAN - Spisal: Sax Rohner - Prevedel: A. P.

Kako krasna je bila v svoji ogorčenosti!

»Suženstvo je odpravljeno, si mogoče vi mislite. Vi ne verujete, da danes — danes — pet in dvajset angleških funtov velja dekle plemena Galla, ki je rjavo, in« — šepetaje — »dve sto petdeset stane Čerkeska, ki je bela. Da ni suženstva! Tako! Kaj sem pa jaz?«

Odgrnila si je plašč in dobesedno sem si začel meti oči, ker sem na pol menil, da sanjam. Zakaj pod plaščem je bila opravljena v najtanjšo svilo, ki je kaj popolno izražala njeno vitko postavo; opasana je bila s pasom, posutim z dragulji, in okrašena z najbolj čudnimi okraski; bila je slika, ki je bila primerna za stambulske vrtove, slika, ki je bila čudovita in nedoumljiva v vsakdanjem okviru mojega stanovanja.

»Nocoj se nisem utegnila obleči v angleško miss,« je dejala in se spet urno zavila v plašč. »Vidite me, kakršna sem.«

Njena oblačila so izhlapevala lahen vonj, ki me je spominjal že na neko minulo srečanje z njo. Zrl sem v njene izzivalne oči.

»Vaša prošnja je le pretveza,« sem ji rekel. »Zakaj neki čuvate tajne moža, ako pomenijo smrt toliko ljudi?«

»Smrt! Videla sem svojo sestro, kako je v puščavi zaradi mrzlice umrla — videla sem, kako so jo kot mrhovino vrgli v peščeno jamo. Videla sem moške, ki so jih bičali, dokler niso prosili za smrt kot rešitev iz muk. Bič sem spoznala sama. Smrt! Kaj za to?«

Neizrečeno ogorčenje se me je polastilo. Ko je bila spet ogrnjena s svojim plaščem in jo je le njen rahli naglas izdajal, je bilo strašno čuti take besede od dekleta, ki bi glede na njeno nenavadno lepoto moglo veljati za omikano Evropejko. »Dokažite, da res želite zapustiti službo pri tem možu. Povejte mi, kaj je umorilo Strozso in Kitajca!« sem dejal.

Zmignila je z rameni. »Tega ne vem. Toda če me hočete odvesti« — živčno se me je oklenila — »tako, da se ne bom mogla braniti, zaprite me in zaklenite, da vam ne bom mogla uiti, bijte me, ako vam drago, potem vam bom povedala vse, kar vem. Dokler pa je on moj gospodar, ga ne bom nikoli izdala. Odpeljite me od nje — s silo, razumete, s silo, in moje ustnice ne bodo več zapečate. Ah, toda saj me ne razumete, vi z vašo pravno zaščito — z vašo policijo. Policija! Ah, dosti sem povedala.«

Od nekod se je oglasila ura. Dekle se je preplašilo in mi še enkrat položilo roke na rame. Solze so ji blestele med dolgimi črnimi trepalnicami.

»Vi me ne razumete,« je zašepetala. »Oh, ali me ne boste mogli nikdar razumeti in osvoboditi njega! Zdaj moram iti. Že tako sem ostala predolgo. Poslušajte! Odidite ven brez odlašanja! Ostanite

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 51. Boksarske prireditve končajo večkrat s »knockout«. Prosimo vašega športnega poročevalca, da nam raztolmači, kdaj pride do »knockout« in kakšne posledice ima to za poraženega.

Odgovor. Brž ko je eden tekmecev na tleh, začne razsodnik šteti sekunde in če se ne dvigne v 10 sekundah, je proglašen za poraženega. To pa je le redko pravi »knockout«. Pod tem razumemo udar, ki vrže nasprotnika nezavestnega na tla. Udarcev, ki potolčejo nasprotnika do nezvesti, je več. Najbolj pogost udarec je v brado, kjer sta dva veljavna živca, in sicer »nervus vagus« in »nervus facialis«. Če je le v enega od teh močno zadet, pade v nezavest, torej »knockout«. Isto se zgodi, če zadene močan udarec vratno vodno žilo. V tem primeru prepreči udarec dotok krvi v možgane in povzroči tako omedlevico. »Knockout« so tudi močni udarci na srce, na želodčno jamico ali na kratka rebra. V teh primerih nastanejo težave v dihanju. Medicinska veda še ni popolnoma pojasnila, kaj vse lahko povzroči »knockout«. Gotovo je le to, da kdor je bil večkrat poražen s »knockout«, ne bo dolgo živel.

Vprašanje št. 52. Zakaj človek smreči v spanju? In ne samo starejši človek — kakor se splošno trdi — ampak tudi mlajši. Je li vzrok kak nedostatek v nosni ali ustni duplini ali v grlu? Ali je samo razvada? Se li da preprečiti ali vsaj omiliti?

Odgovor. Če je smrčanje vzrok kakšen nedostatek v nosni ali ustni duplini ali v grlu, je potreben zdravnik. Smreči pa lahko tudi popolnoma zdrav in normalen človek in ni v tem oziru nobene razlike zaradi let ali spola. Popolnoma zdrav človek pa bo smrčal samo takrat, kadar leži na hrbtu, in kakor hitro se vleže na bok, bo smrčanje končalo. Kdor pa ima hibe v nosni ali ustni duplini, bo smrčal, četudi bo ležal na boku. Smrčanje samo pa zavisi od prelivanja zraku. Med smrčanjem imaš namreč odprta usta in med vdihavanjem in izdihavanjem udarja zrak na nebo v ustih, ki se začne tresti (vibrirati). Od tod izvirajo čudni glasovi, ki jih povzroča smrčanje.

Vprašanje št. 53. Ali lahko premešam superfosfat, kalijevo sol in apneni dušik (calcioclanamide) pred uporabo, tako da bi trosil samo eno mešanico?

Odgovor. Tega ne smete storiti. Pač pa lahko premešate superfosfat in kalijevo sol, kar nato raztrosite posebej, apneni dušik pa vedno samega. Najbolje bi bilo, če slednjega raztrosite teden pred mešanico superfosfata in kalijeve soli. Če bi premešali vse tri, bi se zmes segrela in bi se marsikatera gnojilna snov porazgubila.

LEPO OPREMLJENO SPALNICO in malo sprejemnico z vsem modernim komfortom (kopalnica, telefon, dvigalo) išče v središču mesta zakonski par brez otrok za 1. jan. Ponudbe na tel. št. 3-64-91 od 10. do 13. ure.

ZAHVALA

Družini Milič in Ostrouška, globoko ganjeni spričo izrazov sočustvovanja, ki so jima bili izkazani ob pretresljivi izgubi naše zlate

VILME

se iz srca zahvaljujeta sorodnikom, vaščanom, znancem in vsem darovalcem cvetja in vencev, gg. profesorjem, govorniku g. prof. Kodriču za poslovilne besede, součencem, gg. duhovnikom pevskega zboru dijakov Slovenske nižje gimnazije, proseškim pevcem, proseški godbi ter vsem, ki so pospremili na zadnji poti našo nepozabno Vilmo.

OLGA, mama; noni MARIJA MILIČ in MARIJA OSTROUŠKA; MILKA, teta; ZVONKO, stric in vse ostalo sorodstvo.

RADIO TRST II

Nedelja, 5. decembra ob 8.45: Kmetijska oddaja 9.30: Vera in naš čas. 13.00: Glasba po željah. 15.30: Koncert pianista Gabrijela Devetaka. 17.00: Mešani zbor Avgust Tance iz Nablazine. 20.20: Mandolinski orkester Sv. Just. 21.15: Humperdinck: Janko in Metka, opera v 3 dej.

Ponedeljek, 6. decembra ob 19.00: Mamica pripoveduje. 20.15: Koncert operne glasbe. 22.00: Književnost in umetnost. 22.15: Korngold: Koncert za violino in orkester.

Torek, 7. decembra ob 13.00: Glasba po željah. 19.00: Sola in vzgoja. 20.05: Spomini na Kalmana in Waldteufela. 21.00: Radijski oder: Molnar: Pravljica o volku.

Sreda, 8. decembra ob 19.00: Zdravniški vedež. 20.00: Ženski vokalni tercet. 21.00: Aktualnosti. 21.15: Foerster: Gorenjski slavček: opera v 3 dej.

Četrtek, 9. decembra ob 17.55: Brahmsova dela. 19.00: Mamičina povestica. 21.00: Lenček: Simboli v Cankarjevi umetnosti. 22.30: Koncert čelista Lava Goljahovskega.

Petek, 10. decembra ob 13.00: Glasba po željah. 18.00: Chopin: Koncert za klavir in orkester št. 2. 20.05: Koncert operne glasbe. 21.00: Tržaški kulturni razgledi. 22.00: Književnost in umetnost.

Sobota, 11. decembra ob 16.00: Oddaja za najmlajše. 17.00: Pesmi Henryja Purcella poje sopr. Ersilia Downing. 19.00: Pogovor z ženo. 21.20: Paganini: Koncert za violino in orkester.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 1. decembra si dal oz. dobil za:		
ameriški dolar	629—631	lir
avstrijski šiling	23,25—24	lir
100 dinarjev	91—93	lir
100 franc. frankov	163—166	lir
funť sterling	1640—1680	lir
nemško marko	146—148	lir
pesos	20—22	lir
švicarski frank	147,50—148,50	lir
zlato	718—719	lir
napoleon	4300—4400	lir

TEDENSKI KOLEDARČEK

3. decembra, petek: Francišek K. — Svaljub
4. decembra, sobota: Barbar — Veljko
5. decembra, nedelja: Sava — Stojana
6. decembra, ponedeljek: Miklavž — Vladovita
7. decembra, torek: Ambrož — Veselin
8. decembra, sredo: Brezm. spoč. Dev. M. — Rodana
9. decembra, četrtek: Valerija — Savica

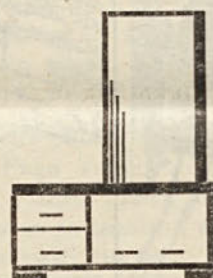
OBVESTILO

Sindikata slovenskih šolnikov priredi v torek, dne 7. decembra ob 19.30 v prostorih restavracije Suban miklavževanje. Nastopila bosta odlični orkester ter Miklavž s peklenščki. Vabljeni so vsi šolniki in njihovi prijatelji. Vabila so na razpolago na sedežu sindikata vsak dan do 4. decembra od 17. do 19. ure. V tem času sprejemamo tudi darila.

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
Ulica Sv. Franciška 20 — Telefon 29-477

TOVARNA

Prinčič

KRMIN - CORMONS
TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje, i t. d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

zunaj — v kakem hotelu, ali kjer si že bodi, samo ne ostanite tukaj!«

»In Nayland Smith?«

»Kaj je on meni, ta Nayland Smith? Ah, zakaj mi nočete razvezati ust? Vi ste v nevarnosti — ali me čujete, v nevarnosti! Odidite od tod še nocoj!« Povesila je roke in zbežala iz sobe. Na pragu se je še obrnila in z vnebo udarila z nogo ob tla.

»Vi imate roke in noge,« je zavpila, »pa me vendar pustite iti! Bodite torej posvarjeni, pobegnite od tod...« Glas se ji je pretrgal z nečim, kar je zvenelo kot stok.

Nisem se niti ganil, da bi jo zadržal — to prekrasno pomočnico nadmornilca Fu-Mančuja. Slišal sem njene lahke stopinje dol po stopnicah, slišal sem, kako so se vrata odprla in zaprla — vrata, ki niso bila dr. Fu-Mančuju nikaka zapreka. Negibno sem stal, kjer me je zapustila, in sem še vedno stal tako, ko je v ključavnici zaskrčal ključ in je v sobo pridrvel Nayland Smith.

»Ali si jo videl?« sem začel. Njegovo lice mi je odgovorilo, da je ni videl, in hitro sem mu povedal vse o svoji nenavadni obiskovalki, njene besede in njeno svarilo.

»Kako je mogla v svojem oblačilu skozi London?« sem vprašal začuden. »Od kod neki je prišla?« Smith je skomignil z rameni in si začel devati široko narezano mešanico v preklicano pipo.

»Nemara se je pripeljala z izvoščkom ali avtom,« je domneval; »nedvomno pa je prišla naravnost iz hiše Fu-Mančuja. Moral bi jo bil zadržati, Petrie. Tokrat je že tretjič, da sva imela to žensko v rokah, že tretjič sva jo pustila uiti.«

»Smith,« sem odgovoril, »nisem mogel. Prišla je iz lastnega nagiba, da me posvari. Ona me razoroži.«

»Ker lahko vidiš, da je zaljubljena v tebe,« je nadaljeval in bruhnil v enega njegovih redkih smehov, ko mi je zaradi jeze kri šinila v lice. »Pa je, Petrie — zakaj bi se delal slepega — ti ne poznaš vzhodnjaške duše tako ko jaz, toda jaz popolnoma razumem dekletov položaj. Boji se angleških oblasti, bi se pa podvrgla tebi kot jetnica! Če bi jo bil le pograbil za lase, jo zavlekel v kako klet, jo podrl na tla in z bičem stal nad njo, bi ti bila povedala vse, kar ve, in si tako opravičila vzhodnjaško vest z izgovorom, da je bila prisiljena h govorjenju. Ne šalim se, je tako, zagotavljam ti. In zaradi tvoje surovosti bi te oboževala ter te imela za močnega in silnega.«

»Smith,« sem rekel, »bodi resen! Ti veš, kaj je pomenilo njeno svarilo.«

»Uganem, kaj pomeni zdaj,« se je zadr. »Halo!«

Nekdo je srdito zvonil.

»Nihče doma?« je vprašal prijatelj. »Pojdem jaz. Mislim, da vem, kaj je.«

Nekoliko minut kasneje se je vrnil in prinesel s seboj velik pravokoten zavoj.

»Od Weymoutha,« je razlagal, »prinesel ga je okrožni sel. Pustil sem ga bil v pristanišču in ukrenil je vse potrebno, da mi pošlje sleherni dokaz, ki bi ga našel. To bodo deli mumije.«

»Kaj! Mar misliš, da so mumijo ukradli?«

(Nadaljevanje)